

Sygn. akt VIII C 100/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 grudnia 2016 roku

Sąd Rejonowy w Wieluniu VIII Zamiejscowy Wydział Cywilny z siedzibą w Pajęcznie w składzie:

Przewodniczący: SSR Marek Kolasa

Protokolant: st. sekr. sąd. Anna Tomaszewska

po rozpoznaniu w dniu 12 grudnia 2016 roku w Pajęcznie

na rozprawie

sprawy z powództwa W. R.

przeciwko J. R.

o wydanie ruchomości i ustalenie

1. oddać powództwo;

2. zasądza od powódki W. R. na rzecz pozwanego J. R. kwotę 4.817,00 (cztery tysiące osiemset siedemnaście 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

SSR /-/ M. K.

Sygn. akt VIII C 100/16

UZASADNIENIE

W pozwie z 30 czerwca 2016 r. powódka W. R. wniosła o ustalenie, że jest właścicielem dwóch ciągników rolniczych oraz nakazanie ich wydania przez pozwanego J. R.. Dochodzone pozwem roszczenie oparte zostało na twierdzeniu, iż zawarta między stronami notarialna umowa darowizny dotyczyła gospodarstwa rolnego, które zgodnie z definicją kodeksową obejmowało także urządzenia (ciągniki), a tych nie wyłączono w treści czynności prawnej. Ponadto przed sporządzeniem aktu notarialnego strony miały ustalić, że wszelkie urządzenia niezbędne do prowadzenia gospodarstwa rolnego, w tym ciągniki, zostaną przekazane na własność powódki. Powódka obecnie nie dysponuje dowodami rejestracyjnymi obu pojazdów, nie może zrobić badania technicznego i wyjechać nimi na drogę.

(pozew – k.2-3, uzupełnienie pozwu – k.12, zeznania powódki – k.32v)

Pozwany, reprezentowany przez pełnomocnika w osobie adwokata, nie uznał powództwa. Co do żądania wydania ciągników – podniósł zarzut przedawnienia. W konkluzji wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

(protokoły rozprawy – k.26-27 i 32-33)

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwany J. R. w dowodach rejestracyjnych pojazdów figuruje jako właściciel ciągnika (...), rok produkcji 1978 o nr rej. (...) i jako współwłaściciel wraz z synem G. R. – mężem powódki, ciągnika (...), rok produkcji 1973 o nr rej. (...).

(dowód: kserokopie dowodów rejestracyjnych – k.31 i 30)

G. R. został dopisany w dowodzie rejestracyjnym na wniosek pozwanego, gdyż ten wiedział, że syn pozostanie w gospodarstwie.

(dowód: częściowo zeznania pozwanego – k.33 od 00:29:40 do 00:35:03)

17 lutego 1998 r. między pozwanym J. R. i nieżyjącą już K. R. jako darczyńcami, a powódką W. R. jako obdarowaną została zawarta notarialna umowa darowizny. W umowie ustalono, że darczyńcy są właścicielami nieruchomości opisanych w § 1 lit. a, c i d o pow. łącznej 12 ha 71 a, wraz z budynkami znajdującymi się na działce nr (...) w postaci murowanego domu pięcioizbowego, obory murowanej, stodoły murowanej, garażu i szopy oraz współwłaścicielami udziału wynoszącego 2/4 części w nieruchomości opisanej w § 1 lit. b o pow. 56 a. Darczyńcy oświadczyli, że nie są właścicielami i nie posiadają innego gospodarstwa rolnego i niniejszą umowę zawierają w związku z zaprzestaniem prowadzenia działalności rolniczej w rozumieniu ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniach społecznych rolników (Dz. U. Nr 7, poz. 24). Oświadczyli też, że ukończyli odpowiednio 60 i 55 lat, oboje podlegali ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres wymagany wymienioną wyżej ustawą i po przekazaniu opisanego gospodarstwa spełniać będą warunki do otrzymania emerytur rolniczych na podstawie art. 19 ust. 2 powołanej ustawy. Na podstawie przedmiotowej umowy darczyńcy darowali obdarowanej nieruchomości szczegółowo opisane w tym akcie wraz z budynkami, a obdarowana darowiznę tę przyjęła. W umowie obdarowana ustanowiła na rzecz darczyńców oraz ich córki A. B. dożywotnią służebność mieszkania i części budynków gospodarczych oraz zobowiązała się do spłaty na rzecz A. B. kwoty 10 tys. zł w terminie pięciu lat. Obdarowana oświadczyła, że nabyte nieruchomości będą wykorzystane do prowadzenia działalności rolniczej.

(dowód: akt notarialny – k.4-6v)

Przed sporządzeniem aktu notarialnego oba ciągniki znajdowały się w gospodarstwie rolnym prowadzonym przez darczyńców.

(bezsporne)

Po zawarciu umowy darowizny przedmiotowe ciągniki nadal znajdowały się na terenie gospodarstwa rolnego prowadzonego od tej pory przez powódkę i jej męża, w którym nadal zamieszkiwał pozwany wraz z żoną. Z ciągników tych wspólnie, w zależności od potrzeby korzystali pozwany i powódka z mężem. Pozwany początkowo uprawiał jednym z tych ciągników grunty rolne, które przez pewien okres czasu dzierżawił. Około 5 lat przed wytoczeniem powództwa pozwany zaczął je traktować jako wyłącznie swoje.

(dowód: częściowo zeznania świadka G. R. – k.26v od 00:23:19 do 00:32:02, częściowo zeznania świadka A. B. – k. 32-32v od 00:04:59 do 00:19:57, częściowo zeznania powódki w związku z jej informacyjnymi wyjaśnieniami – k.32v od 00:20:37 do 00:29:40 w zw. z k.26-26v od 00:04:19 do 00:13:57, częściowo zeznania pozwanego w związku z jego informacyjnymi wyjaśnieniami – k.33 od 00:29:40 do 00:35:03 w zw. z k.26v od 00:13:57 do 00:20:44)

Początkowo po zawarciu umowy darowizny pozwany kontynuował opłacanie składek ubezpieczeniowych z tytułu ubezpieczenia OC obu ciągników. Następnie składki za jeden ciągnik opłacał pozwany, a za drugi - powódka wraz z mężem.

(dowód: częściowo zeznania świadka A. B. – k. 32-32v od 00:04:59 do 00:19:57, częściowo zeznania powódki w związku z jej informacyjnymi wyjaśnieniami – k.32v od 00:20:37 do 00:29:40 w zw. z k.26-26v od 00:04:19 do 00:13:57)

Pismem z 12 maja 2016 r. powódka wezwała pozwanego do wydania ciągników będących przedmiotem niniejszego postępowania.

(dowód: pismo z dowodem nadania – k.7,8)

Wezwanie pozostało bezskuteczne.

(bezsporne)

Pozwany jest wyłącznym dysponentem dowodów rejestracyjnych obu pojazdów.

(bezsporne)

Ciągnik(...), rok produkcji 1978 o nr rej. (...) znajduje się obecnie w miejscu zamieszkania córki pozwanego A. B., w msc. M., dokąd zaprowadził go pozwany w marcu 2016 roku. Ciągnik (...), rok produkcji 1973 o nr rej. (...) znajduje się na terenie gospodarstwa rolnego prowadzonego przez powódkę. Powódka posiada kluczyki do tego ciągnika.

(bezsporne)

Sąd Rejonowy dokonał oceny dowodów:

Żądanie pozwu opierało się na dwóch alternatywnych twierdzeniach, różniących się datą, kiedy miało dojść do zawarcia umowy darowizny ciągników. Po pierwsze na tym, że notarialna umowa darowizny dotyczyła gospodarstwa rolnego, które obejmowało także urządzenia (ciągniki). Po wtóre, że umowa darowizny ciągników miała miejsce przed sporządzeniem aktu notarialnego i przybrała formę ustną.

Jeśli chodzi o tę pierwszą podstawę uzasadniającą żądanie, to Sąd zobowiązany był pominąć zeznania stron oraz świadków G. R. i A. B. w części, w jakiej dotyczyły one tego, czy umowa darowizny z (...) r. obejmowała - poza nieruchomości w niej wymienionymi - także maszyny i urządzenia służące do prowadzenia gospodarstwa rolnego, w tym sporne ciągniki. Skoro umowa sprzedaży nieruchomości obowiązkowo musiała mieć formę aktu notarialnego (art. 158 k.c.), a nieruchomość ta miała, zdaniem powódki, wchodzić w skład darowanego jej gospodarstwa rolnego w rozumieniu art. 55³ k.c., czyli obejmować także inne rzeczy tworzące zorganizowaną całość, to zgodnie z art. 247 k.p.c. niedopuszczalny był dowód ze świadków i przesłuchania stron ponad osnowę tego dokumentu, tj. że strony umowy darowizny nieruchomości uzgodniły dodatkowe postanowienia, które nie zostały ujęte w akcie notarialnym.

Jeśli chodzi o drugą podstawę faktyczną, to potencjalnie mogła ona znaleźć usprawiedliwienie, gdyż do przeniesienia własności ruchomości w postaci pojazdów nie została zastrzeżona w kodeksie cywilnym forma pod rygorem nieważności. Niemniej fakt zawarcia takiej ustnej umowy darowizny przed dniem (...) nie został udowodniony, o czym będzie mowa w dalszej części uzasadnienia.

Sąd uznał też za niecelowe ustalanie na podstawie art. 65 § 2 k.c. w drodze wykładni, oświadczeń woli zawartych w umowie darowizny, skoro literalne brzmienie aktu notarialnego było jasne i nie budziło wątpliwości co do tego, co jest przedmiotem darowizny.

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

Powództwo jest niezasadne.

W myśl art. 222 § 1 k.c. właściciel może żądać od osoby, która włada faktycznie jego rzeczą, ażeby rzecz została mu wydana, chyba że osobie tej przysługuje skuteczne względem właściciela uprawnienie do władania rzeczą.

Zgodnie z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Powództwo o wydanie ciągników nie zasługuje na ochronę prawną z następujących powodów. Po pierwsze umowa darowizny z (...)r. nie miał za przedmiot gospodarstwa rolnego. Umowa ta została zawarta na podstawie ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. Nr 7, poz. 24 – dalej: „u.s.r.”), do której akt notarialny

kilkukrotnie się odwołuje. Powołana ustawa, w art. 6 pkt 4 zawiera samodzielną, przewidzianą na użytek stosowania przepisów tej ustawy, różniącą się od definicji zawartej w art. 55³ k.c., definicję gospodarstwa rolnego. Według tej definicji przez gospodarstwo rolne rozumie się „każde gospodarstwo służące prowadzeniu działalności rolniczej”. Dla oceny, czy umowa z 17 lutego 1998 r. objęła ciągniki będące przedmiotem powództwa, nie ma zatem znaczenia treść pojęcia „gospodarstwo rolne”, określona przez art. 55³ k.c., ale ocena ta powinna być dokonana w oparciu o wyżej przytoczoną definicję gospodarstwa rolnego (podobnie wyrok SN z 28 listopada 2001 r., IV CKN 500/00, LEX nr 750011 oraz wyrok SA we Wrocławiu z 14 czerwca 2013 r., I ACa 521/13, LEX nr 1369452).

Definicja gospodarstwa rolnego użyta w art. 6 pkt 4 u.s.r. nawiązuje do posiadania i prawa własności gruntów rolnych, które mogą służyć do prowadzenia działalności rolniczej. W myśl art. 6 pkt 1 u.s.r., ilekroć w ustawie jest mowa o rolniku - rozumie się pełnoletnią osobę fizyczną, zamieszkujejącą i prowadzącą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, osobiście i na własny rachunek, działalność rolniczą w pozostającym w jej posiadaniu gospodarstwie rolnym, w tym również w ramach grupy producentów rolnych, a także osobę, która przeznaczyła grunty prowadzonego przez siebie gospodarstwa rolnego do zalesienia. Definicję działalności rolniczej określa art. 6 pkt 3 u.s.r. – jest to działalność w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, w tym ogrodniczej, sadowniczej, pszczelarskiej i rybnej.

Argumentu za tym, że gospodarstwo rolne w rozumieniu omawianej ustawy nie musi, poza gruntami, obejmować także innych rzeczy tworzących zorganizowaną całość, dostarcza art. 38 u.s.r. przewidujący domniemania. Zgodnie z ust. 2 tego artykułu, przy ustalaniu podlegania ubezpieczeniu domniemywa się, że podatnik podatku rolnego lub podatku od dochodu z działów specjalnych prowadzi działalność rolniczą w rozmiarze wynikającym z zakresu opodatkowania. W art. 1 ustawy z 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r. poz. 617 ze zm.) postanowiono zaś, że opodatkowaniu podatkiem rolnym podlegają grunty sklasyfikowane w ewidencji gruntów i budynków jako użytki rolne, z wyjątkiem gruntów zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej innej niż działalność rolnicza. Za gospodarstwo rolne uważa się z kolei obszar gruntów, o których mowa w art. 1, o łącznej powierzchni przekraczającej 1 ha lub 1 ha przeliczeniowy, stanowiących własność lub znajdujących się w posiadaniu osoby fizycznej, osoby prawnej albo jednostki organizacyjnej, w tym spółki, nieposiadającej osobowości prawnej (art. 2 pkt 1).

Powyższe oznacza, że „każde gospodarstwo służące prowadzeniu działalności rolniczej” w rozumieniu ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników to grunty rolne, nie zaś zorganizowana całość, w tym maszyny i urządzenia mogące służyć prowadzeniu działalności rolniczej.

Reasumując, do essentialia negotii zawartej przez strony umowy darowizny nie wchodziło przeniesienie poza własnością gruntów rolnych – własności maszyn i urządzeń stanowiących zorganizowaną całość, służących do prowadzenia działalności rolniczej. Nie było przeszkód, by w ramach swobody umów strony rozszerzyły zakres i przedmiot umowy o te składniki majątkowe, czego jednak w rozpoznawanej sprawie nie uczyniono.

Strona powodowa nie udowodniła także, że strony zawarły umowę darowizny obu ciągników przed zawarciem umowy darowizny. Z materiału dowodowego sprawy wynika, że pozwany nadal korzystał z obu tych ciągników uprawiając dzierżawione grunty rolne a także w innych celach, dysponował dowodami rejestracyjnymi, opłacał składki ubezpieczeniowe za oba ciągniki, a później za jeden. Nie zostało ujawnione, by po 17 lutego 1998 r. powódka domagała się od pozwanego przerejestrowania tych pojazdów na siebie.

Niezależnie od tego zasadny był zarzut przedawnienia roszczenia o wydanie ciągników. Roszczenie to ulegało przedawnieniu, gdyż dotyczyło ruchomości (art. 223 § 1 k.c.). Zgodnie z art. 117 § 2 k.c. po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. Jednakże zrzeczenie się zarzutu przedawnienia przed upływem terminu jest nieważne. Termin przedawnienia wynosił 10 lat (art. 118 k.c.). Roszczenie to jako bezterminowe (art. 455 k.c.), stało się wymagalne (art. 120 k.c.) w dniu, w którym powódka najwcześniej mogła żądać wydania ciągników – tj. w dniu 17 lutego 1998 r. Przedawniło się zatem 17 lutego 2008 r. Z żądaniem ich wydania wystąpiła 30 czerwca 2016 r., a więc po upływie terminu przedawnienia. Na tej podstawie prawnej pozwany mógł uchylić się od spełnienia świadczenia.

Bezzasadność roszczenia o wydanie skutkowało uznaniem, że bezzasadne było też powództwo o ustalenie w trybie art. 189 k.p.c. O ile powódka miałaby interes prawny w ustaleniu własności ciągników, bo chciałaby je przerejestrować na siebie i zrobić badanie techniczne, a ochrony jej praw nie zapewniałoby powództwo o wydanie, o tyle twierdzenie pozwu o istnieniu ustalanego prawa okazało się bezzasadne przy badaniu tego pierwszego roszczenia.

Ubocznie wypada zauważyć, że powództwo o ustalenie własności ciągnika (...), rok produkcji 1973 o nr rej. (...) było z góry nietrafne w części - co do udziału przysługującego jej mężowi, który figuruje w dowodzie rejestracyjnym jako współwłaściciel.

Pozwany wygrał proces w całości, w związku z czym należał mu się zwrot jego kosztów od przegrywającej sprawę powódki (art. 98 § 1 i art. 98 § 3 k.p.c.). Zasądzona z tego tytułu kwota 4.817 zł obejmowała wynagrodzenie pełnomocnika pozwanego, ustalone na podstawie § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. poz. 1800) oraz opłatę skarbową od pełnomocnictwa.

SSR /-/ Marek Kolasa